

EFFECTIEF WERKEN IN DE JEUGDZORG

Leonieke Boendermaker, Chris Kuiper (red.)

Boom

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via **www.boomstudent.nl** toegang tot de online leeromgeving. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan de 1^e editie. Na activering van de code is de online leeromgeving twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende editie geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken. Deze activeringscode is alleen bruikbaar voor een studentlicentie en geeft geen toegang tot de docentomgeving van het platform. Ben je docent? Dan heb je jouw activeringscode per e-mail ontvangen. Deze code activeer je op **boomdocent.nl**.

Basisontwerp omslag: Dog & Pony, Amsterdam

Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag

© 2025 L. Boendermaker en C. Kuiper | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN: 9789024458882

NUR: 133

www.boomstudent.nl

www.boom.nl/hogeronderwijs

Inhoud

Voorwoord	7
0 Leeswijzer	8
Deel I: Effectief werken in de jeugdzorg	10
1 Introductie	13
<i>Leonieke Boendermaker en Chris Kuiper</i>	
1.1 Inleiding	14
1.2 Effectief werken	17
1.3 Doen wat werkt	17
1.4 Kwalitatief goede zorg bieden	20
1.5 Samenvatting	21
1.6 Geraadpleegde literatuur	21
2 Weten wat werkt	25
<i>Inge Bastiaanssen en Inge Bramsen</i>	
2.1 Inleiding	26
2.2 Wetenschappelijke kennis	27
2.3 Kennis uit de professionele praktijk	32
2.4 Ervaringskennis	34
2.5 Hoe werk je met de drie bronnen van kennis in de praktijk?	37
2.6 Verdieping	39
2.7 Samenvatting	40
2.8 Geraadpleegde literatuur	41
3 Gezamenlijke besluitvorming	45
<i>Cora Bartelink en Joan Verhoef</i>	
3.1 Inleiding	46
3.2 De Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp	49
3.3 Gezamenlijke besluitvorming in de praktijk	51
3.4 Dilemma's in het proces van gezamenlijke besluitvorming	54
3.5 Samenvatting	57
3.6 Geraadpleegde literatuur	58

Deel II: Doen wat werkt	60
4 Methodisch werken	63
<i>Leonieke Boendermaker en Olaf Goorden</i>	
4.1 Inleiding	64
4.2 Terminologie	65
4.3 Ontwikkeling interventies en methoden	68
4.4 Inhoud van interventies en methoden	71
4.5 Verdieping – Sarah, Guido en Ouderschap Blijft	74
4.6 Samenvatting	75
4.7 Geraadpleegde literatuur	76
5 Algemeen werkzame elementen	81
<i>Marjan de Lange, Marion van Hattum en Gonnie Albrecht</i>	
5.1 Inleiding	82
5.2 Wat werkt in het algemeen: drie sleutelfactoren uitgelicht	83
5.3 De algemeen werkzame elementen in de praktijk	86
5.4 Verdieping	90
5.5 Samenvatting	93
5.6 Geraadpleegde literatuur	93
6 Specifiek werkzame elementen	97
<i>Bram Orobio de Castro</i>	
6.1 Inleiding	98
6.2 Specifiek werkzame elementen	100
6.3 Leer- en ontwikkelingstheorieën	101
6.4 Andere leer- en ontwikkelingstheorieën	108
6.5 Toepassing van specifiek werkzame elementen	110
6.6 Samenvatting	111
6.7 Geraadpleegde literatuur	112
7 Werken met richtlijnen Jeugdhulp en jeugdbescherming	115
<i>Esther Kooymans, Marije Verhoeks en Karlijn Stals</i>	
7.1 Inleiding	116
7.2 Richtlijnontwikkeling	118
7.3 Toepassing van richtlijnen in de praktijk	124
7.4 Implementatie van richtlijnen in organisaties	127
7.5 Samenvatting	127
7.6 Geraadpleegde literatuur	128

8	Datagestuurd werken	131
	<i>Carolien Konijn, Harmke Leloux-Opmeer, Chris Kuiper en Leonieke Boendermaker</i>	
8.1	Inleiding	131
8.2	Soorten data	132
8.3	Vragenlijsten	133
8.4	Randvoorwaarden	140
8.5	Samenvatting	142
8.6	Geraadpleegde literatuur	143
 Deel III: Kwalitatief goede zorg bieden		144
9	Normen voor goede zorg	147
	<i>Chris Kuiper</i>	
9.1	Inleiding	148
9.2	Welke normen zijn er?	148
9.3	Wie houden er toezicht?	150
9.4	Toetsingskaders als basis voor het toezicht	153
9.5	Kwaliteitscertificaten	156
9.6	Verdieping	157
9.7	Samenvatting	159
9.8	Geraadpleegde literatuur	159
10	Kwaliteit van interventies en methoden	161
	<i>Aurelie Lange, Leonieke Boendermaker en Margriet Braun</i>	
10.1	Inleiding	162
10.2	Kwalitatief goede uitvoering van interventies en methoden	162
10.3	Hoe zorg je voor goede kwaliteit in de praktijk?	165
10.4	Samenvatting	168
10.5	Geraadpleegde literatuur	169
11	Leren op de werkvloer	173
	<i>Laura Nootboom, Chris Kuiper en Leonieke Boendermaker</i>	
11.1	Inleiding	174
11.2	Feedback	175
11.3	Input voor feedback	178
11.4	Reflecteren en evalueren	180
11.5	Begeleiden van leren in de praktijk	182
11.6	Verdieping: opleidings- en ontwikkelplannen	184
11.7	Samenvatting	185
11.8	Geraadpleegde literatuur	186

12	Lerende organisatie	189
	<i>Harmke Leloux-Opmeer en Carolien Konijn</i>	
12.1	Inleiding	190
12.2	Leren van data op cliëntniveau	190
12.3	Leren van data op teamniveau	193
12.4	Leren van data op organisatieniveau	196
12.5	Leren van data op regionaal of landelijk niveau	200
12.6	Samenvatting	202
12.7	Geraadpleegde literatuur	202
	Begrippenlijst	205
	Over de auteurs	213
	Index	217

Voorwoord

Voor ouders, kinderen en jongeren is het belangrijk dat er in de jeugdzorg effectief gewerkt wordt. Dat er gedaan wordt wat werkt. Dat er kwaliteit geboden wordt. Precies daarover gaat dit boek.

Effectief werken wordt in dit boek gezien als werken met een combinatie van wetenschappelijke en professionele kennis en ervaringskennis van kinderen, jongeren en ouders over hun eigen situatie. En aan de basis ervan – zo zegt dit boek – ligt gezamenlijke besluitvorming.

Ervaringskennis is een belangrijke bron van kennis in de zorg. En het is goed dat dit in het boek gezien wordt als één van de drie kennisbronnen die gebruikt worden in de jeugdzorg. Aansluiten bij de ervaringskennis van jongeren en gezinnen, maakt dat zij zich gehoord voelen. Dit heeft een positieve invloed op hun traject. Jongeren en gezinnen krijgen een eigen stem, waardoor ze geëmpowerd worden.

Ervaringskennis kan ook op een andere manier ingezet worden. In het boek komt het opzoeken van ervaringskennis aan de orde, in ervaringsverhalen, in allerlei publicaties. Maar ook door het gebruikmaken van ervaringsdeskundigheid. Een ervaringsdeskundige kan zich op diverse manieren en niveaus inzetten, op een manier die bij de organisatie en de ervaringsdeskundige zelf past. Denk hierbij aan een-op-een contact (als bruggenbouwer), als klankbord, om in casuïstiek doorbraken te bereiken en op beleidsniveau. Ervaringsdeskundigen kunnen professionals ondersteunen bij het doorbreken van stigma's. Door gesprekken aan te gaan over eigen handelen en ervaringen te delen over vooroordelen.

De opdrachten in het boek *Effectief werken in de jeugdzorg* maken dat toekomstige professionals stil kunnen staan bij hun eigen handelen en een eigen werkvisie kunnen vormen. In mijn optiek hebben professionals allemaal een sterke persoonlijke motivatie om in de jeugdzorg te werken. Het boek helpt om niet alleen gemotiveerd, maar ook effectief te werken. Daarbij kan je anderen op weg helpen door dichtbij jezelf te blijven.

Janet Haring, ExpEx Amsterdam
www.expex.nl

Leeswijzer

0

Dit boek gaat over: Hoe kun je als professional effectief werken? En wat vergt dit van de werkomgeving (teams, organisaties, beleid)? Het boek is primair geschreven voor studenten HBO Pedagogiek/Social Work, profiel Jeugd, en voor studenten Toegepaste psychologie. En kan vanaf jaar 1 in de opleidingen gebruikt worden. Uiteraard kunnen ook jeugdhulpprofessionals, beleidsmakers en onderzoekers de informatie in dit boek gebruiken bij het steeds verder ontwikkelen van de jeugdzorg.

Er is veel te doen over de jeugdzorg. De media besteden regelmatig aandacht aan wat er allemaal mis is in de jeugdzorg, hoeveel geld de jeugdzorg kost en dat het anders moet. Duidelijk is dat jeugdzorg beter kan en kinderen, jongeren en gezinnen lang niet altijd de hulp krijgen die zij nodig hebben. Er zijn inmiddels veel rapporten verschenen over de jeugdzorg, Het moet anders, het moet beter, maar hoe? Dit boek besteedt daar aandacht aan in drie delen die elk uit verschillende modules bestaan. De delen gaan over: 1) effectief werken in de jeugdzorg, 2) doen wat werkt en 3) kwalitatief goede zorg bieden.

We spreken in het boek van jeugdigen als het gaat om kinderen en jongeren van 0 tot 23 jaar. Wanneer we specifiek jeugdigen van 0-12 jaar bedoelen, wordt kind/kinderen gebruikt. Jeugdigen ouder dan 12 jaar worden jongere(n) genoemd.

In principe spreken we van ouders als het gaat om de biologische en/of wettelijke ouders. Ook pleegouders en gezinshuisouders kunnen als vervangend opvoeder als ouder aangemerkt worden. Daar waar specifiek pleegouder, adoptieouder, gezinsouder of een andere vervangend opvoeder bedoeld wordt, wordt dat specifiek aangegeven.

We maken onderscheid tussen jeugdzorg en jeugdhulp. Jeugdzorg is een verzamelnaam voor jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Jeugdhulp is de term voor alle vormen van hulp en ondersteuning die geboden wordt in wijkteams en organisaties voor specialistische jeugdhulp. Module 1 geeft hier meer informatie over.

Er zijn in de jeugdzorg uiteenlopende termen in gebruik voor de professionals die er werken: jeugdhulpverlener, jeugd- en gezinsprofessional, jeugdbeschermer, medewerker jeugdreclassering en nog vele andere. In dit boek gebruiken we voor de leesbaarheid kortweg de term 'professional'. In een aantal gevallen is een vrijwilliger, ervaringsdeskundige

of JIM (Jouw Ingebrachte Mentor) ook degene die intervineert in een situatie. Dan kan een JIM gezien worden als een professional. Wanneer het specifiek en essentieel is dat de rol benoemd wordt, schrijven we vrijwilliger, ervaringsdeskundige of JIM.

Elke module begint met een casus over het centrale thema dat behandeld wordt in de module: directe toepassing in de praktijk. Vervolgens wordt de casus door de module heen gebruikt.

Alle modules hebben dezelfde structuur: inleiding, overzichtelijke paragrafen met ongenummerde subparagrafen, korte samenvatting, en tot slot opdrachten gericht op het toepassen van de informatie in de praktijk en op samenwerken en onderlinge uitwisseling.

Deel I: Effectief werken in de jeugdzorg

Introductie

1

Leerdoelen

Na het lezen van deze module:

- weet je dat de jeugdzorg onderdeel is van een breder jeugdstelsel in ons land;
- ken je de verschillende soorten organisaties die volgens de Jeugdwet jeugdzorg bieden;
- weet je waar de vraag naar effectief werken vandaan komt;
- ken je de definitie van effectief werken in de jeugdzorg;
- weet je wat er in dit boek aan de orde komt.

Januz

Januz groeit op in een middelgrote stad in Nederland. Hij zit in de derde klas van de middelbare school, zijn cijfers zijn oké. Hij gaat naar voetbal en betaalt mee aan het lidmaatschap met het geld dat hij verdient met zijn bijbaan bij de supermarkt in de buurt waar hij woont. Op school voelde hij zich vaak anders dan zijn klasgenoten, hij maakte zich zorgen over thuis en was vaak alleen. Dat veranderde toen hij na de zomervakantie een nieuwe mentor kreeg, meester Koos. Meester Koos vroeg hoe het thuis ging en kwam ook op bezoek om kennis te maken met zijn ouders en zijn broertje dat veel zorg nodig heeft. Een andere verandering op school was de komst van Yolante. Ze kwam zich na de zomervakantie voorstellen in de klas en vertelde dat ze als jongerenwerker op school is komen werken, dat iedereen altijd langs kon komen en dat ze met leerlingen activiteiten organiseert. Meester Koos moedigde Januz aan bij haar langs te gaan en nu helpt hij mee met het organiseren van een workshop over muziek. Januz raakte verder met Yolante aan de praat en ze vertelde dat er een organisatie is waar hij mee kan doen in een groep met andere jongeren die ook iemand thuis hebben die veel zorg nodig heeft. Binnenkort gaat ze mee als hij er voor het eerst naartoe gaat. Hij voelt zich nu rustiger en vindt school veel leuker.